

2010-cu ilin yanvar-iyun ayları üçün Azərbaycan Respublikasının

TƏDİYƏ BALANSI¹

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında da xarici iqtisadi əməliyyatlar neft-qaz sektoru üzrə müsbət saldoya, qeyri-neft sektoru üzrə isə mənfi saldoya malik olmuşdur.

Neft-qaz sektoru üzrə ümumi daxilolmalar əsasən neftin və təbii qazın ixracı və bu sektora cəlb edilən xarici kapitalın hesabına formalaşır. Bu sektor üzrə ödənişlər isə mənfəətin və investisiyaların repatriasiyasını, avadanlıqların və xidmətlərin idxalını əks etdirir. 2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında neft-qaz sektoru üzrə yaranmış ümumi müsbət saldo 9.9 mlrd. \$ olmuşdur.

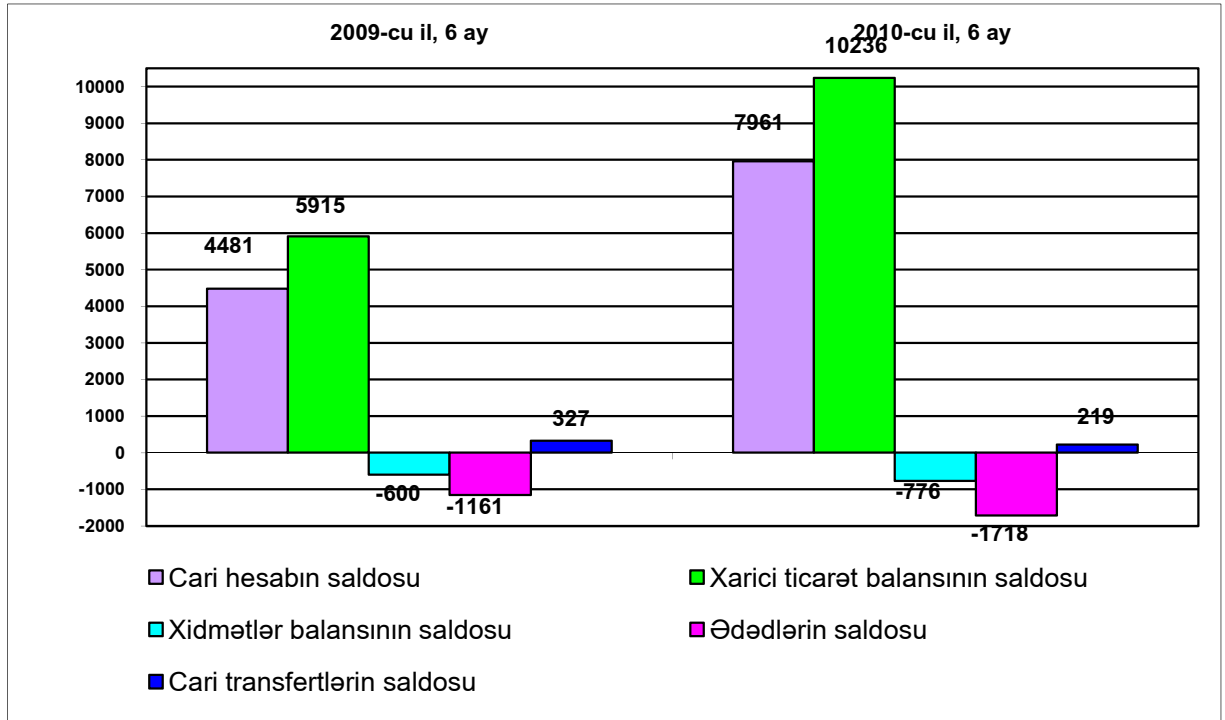
Tədiyə balansının əsas göstəriciləri

	Mln. \$	
	2009-cu il, 6 ay	2010-cu il, 6 ay
<i>I. Cari əməliyyatlar hesabının saldosu</i>	4480.8	7961.2
Xarici ticarət balansı	5914.9	10236.4
Xidmətlər balansı	-600.2	-775.8
Gəlirlər balansı	-1161.4	-1717.9
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	-1060.9	-1410.8
Cari transfertlər balansı	327.4	218.5
<i>II. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabının saldosu</i>	-4963.8	-2954.8
Birbaşa investisiyalar	93.9	156.5
- Azərbaycanca cəlb olunmuş	1519.0	1460.1
- Xaricə yönəldilmiş	-143.7	-110.6
- İnvestisiyaların repatriasiyası	-1281.4	-1193.0
Kreditlər və digər investisiyalar	-5057.7	-3111.3
<i>III. Tədiyə balansının ümumi saldosu (Ölkənin ehtiyat aktivlərinin dəyişməsi)</i>	-483.0	5006.4

Cari əməliyyatlar hesabı

2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında cari əməliyyatlar hesabında 8.0 mlrd. \$ məbləğində profisit yaranmış, o cümlədən neft-qaz sektoru üzrə cari hesabın profisiti 10.1 mlrd. \$ məbləğində olmuşdur. Neft-qaz sektorunun profisiti qeyri-neft sektoru üzrə cari hesabın 2.1 mlrd. \$ məbləğində kəsirini tam örtmüşdür.

¹ Tədiyə balansının metodoloji tərtibatı ilə bağlı http://cbar.az/assets/1186/final_metod.pdf sahifəsinə müraciət edilə bilər.

Xarici ticarət balansı

Xarici ticarət dövriyyəsi 16.1 mlrd. \$ təşkil etmiş və *xarici ticarət balansı* 10.2 mlrd. \$ məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.

2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında Azərbaycanın dünyanın 130-dan çox dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 12.3%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 87.7%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşür. Dövlətimizin İtaliya, İsrail, ABŞ, Fransa, Rusiya, İndoneziya, Türkiyə, Ukrayna, Birləşmiş Krallıq və Malayziya ilə daha intensiv ticarət əlaqələri olmuşdur. (Ümumi ticarətdə bu ölkələrin payı 72% təşkil etmişdir).

2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında xarici ticarət üzrə əsas tərəf müqabilləri (Mln. \$)

	<i>Əmtəə dövriyyəsi</i>	<i>İxrac</i>	<i>İdxal</i>	<i>Saldo</i>
<i>İtaliya</i>	4200	4154	46	+4108
<i>İsrail</i>	1167	1115	52	+1063
<i>ABŞ</i>	1157	1062	95	+967
<i>Fransa</i>	1092	1041	51	+990
<i>Rusiya Federasiyası</i>	859	400	459	-59
<i>İndoneziya</i>	734	733	1	+732
<i>Türkiyə</i>	731	438	293	+145
<i>Ukrayna</i>	696	475	221	+254
<i>B.Krallıq</i>	526	385	141	+244
<i>Malayziya</i>	469	446	23	+423
<i>Başqaları</i>	4517	2943	1574	+1369
<i>Cəmi</i>	16148	13192	2956	+10236
<i>O cümlədən:</i>				
<i>MDB dövlətləri</i>	1980	1126	854	+272
<i>Digər dövlətlər</i>	14168	12066	2102	+9964

Əmtəə ixracı. Hesabat dövründə əmtəə ixracı 13.2 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İxrac olunmuş malların strukturunda neft-qaz məhsullarının payı 94.7% olmuşdur.

Xarici dövlətlərə 12.0 mlrd. \$ neft məhsulları ixrac olunmuş, ixrac olunmuş neft məhsullarının 746.9 mln. \$-ı neft emalı məhsullarının, 11.3 mlrd. \$-ı isə xam neftin ixracının payına düşür.

İxrac olunmuş xam neftin 10.7 mlrd. \$ Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) tərəfindən hasil olunmuş neftin ümumi dəyəridir. İxrac olunmuş ümumi xam neftin 607.6 mln. \$ isə digər müəssisələr tərəfindən xaricə göndərilmişdir ki, bunun da 63.1 mln.\$ Şahdəniz yatağından hasil edilmiş kondensatın, 544.5 mln. \$ isə ARDNŞ-nin payına düşür.

2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında ölkənin **qeyri neft-qaz** ixracı 702.7 mln. \$ olmuşdur.

İxracın strukturu

	2009-cu il, 6 ay		2010-cu il, 6 ay	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İxrac - cəmi	8843.5	100.0	13192.0	100.0
o cümlədən:				
1.Yanacaq-xammal məhsulları	8527.7	96.4	12627.4	95.7
- neft-qaz məhsulları	8438.3	95.4	12489.4	94.7
- digər xammal	89.4	1.0	138.0	1.0
2.Maşın və avadanlıq	67.6	0.8	223.7	1.7
3.İstehlak malları	242.2	2.7	332.7	2.5
4.Digər mallar	6.0	0.1	8.2	0.1

Əmtəə idxalı. Hesabat dövründə əmtəə idxalı 3.0 mlrd. \$ təşkil etmişdir. İstehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri isə 1306.8 mln. \$ olmuş, bunun da 485.7 mln. \$-ı ərzaq məhsullarının payına düşür.

İdxalın strukturu

	2009-cu il, 6 ay		2010-cu il, 6 ay	
	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	Xüsusi çəkisi, %-lə
İdxal-cəmi	2928.6	100.0	2955.7	100.0
cümlədən:				
1.İstehlak malları	1305.7	44.6	1306.8	44.2
- ərzaq məhsulları	433.6	14.8	485.7	16.4
- digərləri	872.1	29.8	821.1	27.8
2.İnvestisiya yönümlü mallar	320.7	10.9	296.8	10.0
- beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları	234.9	8.0	216.0	7.3
- digərləri	85.8	2.9	80.8	2.7
3. Digər mallar	1302.2	44.5	1352.1	45.8

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına gətirilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 10% təşkil edərək 296.8 mln. \$ olmuşdur. Bunun 72.8%-ni

beynəlxalq neft-qaz kontraktları çərçivəsində istifadə olunmuş investisiyalar hesabına idxal edilmiş mallar təşkil edir. Bundan başqa ölkəyə ümumi məbləği 1352.1 mln. \$ olan istehsal təyinatlı maşın-avadanlıq, kimya, qara və əlvan metal məhsulları da gətirilmişdir.

Xidmətlər balansı

2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuş və bu xidmətlərin ümumi həcmi 2612.6 mln. \$ təşkil etmişdir. Bunun 1694.2 mln. \$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 918.4 mln. \$ isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərilən xidmətlərdir. Beləliklə, xidmətlər balansının saldosu mənfə 775.8 mln. \$ olmuşdur.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 25.6%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 669.1 mln. \$ olan nəqliyyat xidmətlərinin 56.2%-i Azərbaycan rezidentlərinin xarici dövlətlərin nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır.

Azərbaycanın rezidentlərinin qeyri-rezidentlərə göstərdikləri nəqliyyat xidmətlərinin ümumi dəyəri isə 293.3 mln. \$ təşkil etmişdir.

Hesabat dövründə xarici ölkə vətəndaşlarına turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 243.0 mln. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bunun 40%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycana işgüzar səfərləri ilə bağlıdır.

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 2 dəfə artaraq 310.9 mln. \$ məbləğində olmuşdur. Bunun 77.2%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri vəsaitlərin (məkik idxal üçün vəsaitlər istisna olmaqla) payına düşür.

Ümumiyyətlə, qarşılıqlı xidmətlərin ölkənin xarici dövlətlər ilə əmtəə və xidmətlər üzrə ümumi idxal-ixrac dövriyyəsinə xüsusi çəkisi 13.9% təşkil etmişdir.

Gəlirlər balansı

Gəlirlər üzrə daxilolmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 1977.8 mln. \$-a çatmışdır. Bunun 93.4%-ni (1847.8 mln. \$) Azərbaycandan ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsini (1440.8 mln. \$) beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları üzrə xarici investorların payına düşən gəlirlərin repatriasiyası (əsasən xam neft şəklində), qeyri-rezidentlərə ödənilmiş əmək haqları (62.9 mln. \$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (88.3 mln. \$) təşkil edir.

6 ayda gəlirlərlə bağlı Azərbaycana daxil olmuş vəsait 130.0 mln. \$ təşkil etmişdir. Daxilolmaların 14.8 mln. \$-nı Dövlət Neft Fondunun vəsaitlərinə, 8.7 mln. \$-nı Mərkəzi Bankın sərəncamında olan xarici valyuta ehtiyatlarına və 2.2 mln. \$-nı bankların xaricdə yerləşdirilmiş aktivlərinə hesablanmış faiz gəlirləri təşkil edir.

Cari transfertlər balansı

Cari transfertlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 1.0 mlrd. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bu məbləğin 60.9%-ni ölkəyə daxilolmalar təşkil edir.

Cari transfertlər üzrə ümumi daxilolmaların 93.8%-ni xarici ölkələrdən fiziki şəxslərin pul baratları, 2.1%-ni ölkəyə gətirilən humanitar idxal mallarının dəyəri, 4.1%-ni isə digər daxilolmalar təşkil edir.

Bütövlükdə, cari transfertlər üzrə əməliyyatların müsbət saldosu 218.5 mln. \$ təşkil etmişdir.

Kapitalın və maliyyənin hərəkəti

2010-cu ilin yanvar-iyun aylarında xaricdən cəlb olunmuş kapitalın ümumi həcmi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1.5 dəfə artaraq 3.8 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Bu göstərici əsasən ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların və xarici kreditlərin hesabına formalaşmışdır.

Cəlb olunmuş xarici kapitalın strukturu

	2009-cu il, 6 ay		2010-cu il, 6 ay	
	Mln. \$-la	Xüsusi çə- kisi, %-lə	Mln. \$-la	Xüsusi çə- kisi, %-lə
Birbaşa investisiyalar	1519.0	60.0	1460.1	38.7
- neft-qaz sektoru	1107.9	43.8	1175.1	31.2
- digər sektorlar	411.1	16.2	285.0	7.5
Kreditlər və digər investisiyalar	1013.8	40.0	2309.4	61.3
- dövlət təminatlı kreditlər	216.0	8.5	321.5	8.5
- dövlət təminatı olmayan kreditlər	349.8	13.8	1233.8	32.8
- neft-qaz sektoru	33.8	1.3	179.1	4.8
- banklar	209.0	8.3	955.8	25.4
- digərləri	107.0	4.2	98.9	2.6
- digər investisiyalar	448.0	17.7	754.1	20.0
C Ə M İ	2532.8	100.0	3769.5	100.0

Birbaşa investisiyalar

Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 1460.1 mln. \$ olmuşdur. Bu investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 80.5% təşkil etmişdir. Cəlb olunmuş sərmayələr iri neft-qaz layihələrinin, əsasən BP Eksploreyşn (Şah Dəniz) Ltd. layihəsi və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Azəri-Çıraq-Günəşli yatağında görülən işlərin maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuşdur.

Qiymətləndirmələrə görə qeyri-neft sektoruna cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların isə ümumi məbləği 285.0 mln. \$ olmuşdur. Bu da ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa xarici investisiyaların ümumi həcmnin 19.5%-ni təşkil etmişdir.

Kreditlər və digər investisiyalar

Əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə hesabat dövründə kreditlər və digər investisiyalar formasında cəlb olunmuş sərmayələrin xüsusi çəkisi xarici kapitalın strukturunda 2.3 dəfə artaraq 61.3% (2309.4 mln. \$) təşkil etmişdir. Artım əsasən neft-qaz sektoru və banklar tərəfindən cəlb edilmiş kreditlər hesabına olmuşdur. Bu kreditlərin 13.9%-i (321.5 mln. \$) birbaşa dövlət və dövlət təminatı əsasında cəlb olunmuş kreditlər (beynəlxalq maliyyə və digər təşkilatlar tərəfindən ayrılmış kreditlər), 53.4%-i (1233.8 mln. \$) isə dövlət təminatı olmayan kreditlərdir ki, bunun da 955.8 mln. \$-ı banklar, 179.1mln. \$-ı neft-qaz sektoru, 98.9 mln. \$-ı isə digər müəssisələr və firmalar tərəfindən cəlb olunmuşdur.

Ehtiyat aktivləri

Hesabat dövründə ölkənin ehtiyat aktivləri 5006.4 mln. \$ məbləğində artmışdır.